

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการพื้นที่ทุ่นระเบิดในเขตจังหวัดจันทบุรี The Community Participation in Land Mine Area Governance in Chanthaburi Province

พรทิศา อาชีวะ, จำลอง แสนเสนาะ, กนกวรรณ อยู่ใส, ชวัญศิริ เจริญทรัพย์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและผลกระทบของพื้นที่ทุ่นระเบิด ศักยภาพ ปัจจัยที่มีผลและข้อเสนอเชิงนโยบายในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการพื้นที่ทุ่นระเบิดในเขตชายแดนไทย-กัมพูชาของจังหวัดจันทบุรี วิธีการวิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพแนวประวัติศาสตร์ โดยใช้วิธีการศึกษา การวิจัยเอกสาร การศึกษาประวัติศาสตร์ จากคำบอกเล่า การสัมภาษณ์เจาะลึก ผลการศึกษาพบว่า ยังมีปัญหาทุ่นระเบิดหลงเหลืออยู่ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี และยังส่งผลกระทบต่อชีวิต ทรัพย์สิน และสัตว์ป่า ปัญหาดังกล่าวชุมชนมีศักยภาพจากการมีประสบการณ์ในพื้นที่ป่าและการเรียนรู้ที่จะเก็บทุ่นระเบิดได้บางระดับ การบริหารด้านการจัดการพื้นที่ทุ่นระเบิดจากการมีทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางวัฒนธรรม ทางสังคม และข้อเสนอในเชิงนโยบายควรเน้นการบริหารจัดการพื้นที่ทุ่นระเบิดแบบภาคีเครือข่าย

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, พื้นที่ทุ่นระเบิด, จันทบุรี, การมีส่วนร่วม

Abstract

The objective of the research was to study landmine impacts and problems as well as potential, affecting factors and policy recommendations concerning community participation in landmine area management in Thai-Cambodia Border of Chanthaburi Province. The historical qualitative research methodology consisting of documentary research, oral history and in-depth interview were applied to this study. The findings showed that there existed mine problems and impacts concerning human life, property and wildlife. However, we found that the communities still had potential in experience in wild life area and learning for mine action in some level. Because of belonging economic capitals, cultural and social. The research recommended public governance consisting of network.

Keywords : Public governance, Land mine area, Chanthaburi Province, Participation

บทนำ

ทุ่นระเบิด ปัญหามีความเกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของคนในชาติ โดยเฉพาะผลกระทบกับผู้อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งในช่วงสงครามในประเทกัมพูชา ระหว่างปี พ.ศ. 2525-2527 ราษฎรเริ่มกลับเข้าทำกินในที่ดินเดิม ถึงแม้ว่าสถานการณ์สงครามการสู้รบในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยจะสงบลงไปแล้ว แต่ยังคงมีทุ่นระเบิดฝังอยู่ในพื้นที่อย่างกว้างขวาง เนื่องจากพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชานั้น มีเนื้อที่รอยต่อระหว่างประเทศมากถึง 532 ตารางกิโลเมตร (หนังสือพิมพ์แนวหน้า ฉบับปีพ.ศ. 2551; สรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการช่วยเหลือผู้ได้รับอันตรายจากทุ่นระเบิดตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา, 1 กันยายน พ.ศ. 2554; พัฒนา อินทโชย, 2545: 1-2)

ปัญหาดังกล่าวจึงถือว่าเป็นภัยคุกคามที่ประชาคมโลกได้ให้ความสนใจและมีการประชุมเพื่อการลงนามในสัญญาต่อต้านทุ่นระเบิดเมื่อวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ.2540 ณ กรุงออตตาวา ประเทศแคนาดา โดยมีประเทศไทยเป็นหนึ่งในภาคีสมาชิกเป็นประเทศแรกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ร่วมลงนามและทำสัตยาบันในอนุสัญญาว่าด้วยการห้ามใช้สะสม ผลิต และโอน อาวุธระเบิดสังหารบุคคล ในปี พ.ศ.2542 หลังจากนั้น สำนักราชเลขาธิการได้จัดตั้งคณะกรรมการปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ (NMAC) ในฐานะผู้กำหนดนโยบายของการปฏิบัติการทุ่นระเบิดในประเทศไทย นอกจากนี้

ยังได้มีการก่อตั้งศูนย์ปฏิบัติการทุบระเบิดแห่งชาติ (คทช.) (Thailand Mines Action Center-TMAC) ขึ้นในวันที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2542 เป็นหน่วยงานที่ขึ้นตรงต่อกองบัญชาการทหารสูงสุด เพื่อทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของการปฏิบัติงาน ทั้งปวงที่เกี่ยวข้องกับเรื่องทุบระเบิดเพื่อมนุษยธรรม และเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมาย ซึ่งศูนย์ปฏิบัติการทุบระเบิดแห่งชาติ (คทช.) (ศูนย์ปฏิบัติการสำรวจ และองค์กรเพื่อความช่วยเหลือแห่งชาวนอร์เวย์, 2544)

ทางด้านภาคตะวันออกมีความพยายามเดินหน้านักวาดลวงทุบระเบิดตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชาให้แล้วเสร็จ ภายในปี พ.ศ. 2561 ตามอนุสัญญาออกตราว่า เพื่อให้สอดคล้องกับการเปิดประชาคมอาเซียน เนื่องจากการเปิดประชาคมอาเซียนถือเป็นการสร้างกลไกความร่วมมือ เพื่อให้เกิดศักยภาพในการพัฒนาพื้นที่ยังผลสู่การจัดการตนเองอย่างยั่งยืน ของชุมชนชายแดนภาคตะวันออก เมื่อประเทศไทยได้กลายเป็นประเทศหนึ่งในประชาคมอาเซียน (ASEAN-Community) กล่าวคือในปัจจุบันประเทศไทยเป็นรัฐชาติที่เป็นสมาชิกของอาเซียน หรือสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nation : ASEAN) (วสุ ชนะรัตน์, สัมภาษณ์, 2558)

ดังนั้นจากปรากฏการณ์ข้างต้น การบริหารจัดการพื้นที่ทุบระเบิดในภาคตะวันออกจึงมีความสำคัญต่อพื้นที่ ชายแดนและการเชื่อมโยงไปสู่การเป็นประชาคมอาเซียน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาพื้นที่ชายแดนให้มีสวัสดิภาพ และความปลอดภัย อย่างไรก็ตามการดำเนินงานนโยบายกวาดล้างทุบระเบิดให้แล้วเสร็จตามนโยบายในปี พ.ศ. 2516 นั้น จะพบว่า ยังไม่ประสบความสำเร็จจากปรากฏการณ์ที่ยังมีทุบระเบิดหลงเหลืออยู่และยังพบอีกว่าการดำเนินนโยบาย กวาดล้างทุบระเบิดโดยอาศัยภาครัฐ โดยการนำของฝ่ายทหารแต่เพียงภาคเดียวนั้นไม่เพียงพอต่อความสำเร็จของ นโยบายเช่นกัน ดังนั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการทุบระเบิดในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จึงเป็นโจทย์ที่สำคัญ ของการวิจัยในบทความนี้ โดยผู้วิจัยมีคำถามวิจัยที่สำคัญคือ ในเขตชายแดนจังหวัดจันทบุรี ยังมีปัญหาและผลกระทบ จากทุบระเบิดหรือไม่และอย่างไร ชุมชนในเขตชายแดนจังหวัดจันทบุรีมีศักยภาพมากน้อยเพียงใดในการมีส่วนร่วมจัดการ กับปัญหาทุบระเบิด และจะมีข้อเสนอในเชิงนโยบายอะไรเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการพื้นที่ ทุบระเบิดระหว่างแนวชายแดน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาปัญหาและผลกระทบของพื้นที่ทุบระเบิดในเขตชายแดนไทย-กัมพูชา ของจังหวัดจันทบุรี
2. ศึกษาศักยภาพของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการพื้นที่ทุบระเบิดในเขตชายแดนไทย-กัมพูชา ของจังหวัดจันทบุรี
3. ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อศักยภาพของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการพื้นที่ทุบระเบิดในเขต ชายแดนไทย-กัมพูชา ของจังหวัดจันทบุรี
4. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการพื้นที่ทุบระเบิดในเขต ชายแดนไทย-กัมพูชา ของจังหวัดจันทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยใช้วิธีวิทยาการวิจัยในเชิงคุณภาพ โดยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. การศึกษาเอกสาร จะใช้เอกสารขั้นต้นและเอกสารชั้นรองที่เกี่ยวข้อง เช่น รายงานการประชุมของส่วนราชการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ในการตรวจสอบข้อมูลจากเอกสารจะใช้การตรวจสอบจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน ในการ ตรวจสอบดังกล่าวจะใช้ข้อมูลจากเอกสาร จากการสัมภาษณ์ และจากการสังเกตการณ์ มาเปรียบเทียบว่าถ้าหากแหล่ง ข้อมูลที่ได้รับมานั้นแตกต่างกันไปหรือข้อมูลมาจากหลายๆ แหล่ง จะมีความคลาดเคลื่อนหรือไม่ ทั้งนี้เพื่อตรวจสอบ เปรียบเทียบความถูกต้องของข้อมูลว่าเหมือนกันหรือต่างกันมากน้อยเพียงใด
2. การสัมภาษณ์ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า (Oral History) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของ ตำบลที่มีทุบระเบิดในอดีตซึ่งไม่มีเอกสารบันทึกแต่อยู่ในความทรงจำของผู้อาวุโสที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก เช่น อดีตกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้ที่มีประสบการณ์ในการหาของป่า เป็นต้น
3. การสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ทุบระเบิดใน ปัจจุบัน โดยผู้ให้ข้อมูลหลักของพหุภาคีที่เกี่ยวข้องกับทุบระเบิด เช่น ฝ่ายทหาร ฝ่ายท้องถิ่น ฝ่ายท้องถิ่น หรือผู้นำองค์กร

ชุมชนที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ในการสัมภาษณ์เจาะลึกจะใช้การตรวจสอบจากผู้ให้ข้อมูลที่มีจุดยืนต่างกัน ในการวิจัยนี้จะใช้ผู้ให้ข้อมูล 4 กลุ่ม คือ กลุ่มตัวแทนเกษตรกรชาวสวนซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรง กลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้านที่รับผิดชอบการปกครองท้องถิ่น และกลุ่มนักการเมืองในการปกครองท้องถิ่น รวมถึงกลุ่มข้าราชการทหารผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการเก็บกู้ทุ่นระเบิด

4. การสัมภาษณ์กลุ่ม (group interview) ในครั้งนี้จะเป็นการสัมภาษณ์กลุ่มขนาดเล็กซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลหลักเข้าร่วมสัมภาษณ์ระหว่าง 3-5 คน โดยผู้ให้ข้อมูลหลักจะมาจากพหุภาคีที่กล่าวข้างต้น อันจะเป็นการรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายและมีการตรวจสอบข้อมูลกันในเวลาเดียวกัน

ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้การตีความหมายทางสังคมของปรากฏการณ์เกี่ยวกับทุ่นระเบิด โดยใช้เทคนิคการจัดกลุ่มข้อมูล การวิเคราะห์เชิงกระบวนการ และการวิเคราะห์เชิงสาเหตุ

ในการที่จะตอบใจวิทยุวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยได้สำรวจวรรณกรรมทางด้านทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่สำคัญ ดังนี้คือ

วรรณกรรมทางด้านทฤษฎี

1. องค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการทุ่นระเบิด ซึ่งเป็นการศึกษาถึงปัญหาเกี่ยวกับภัยคุกคามทุ่นระเบิดขององค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง พิจารณาทุ่นระเบิดมีขอบเขตของการบังคับใช้เกี่ยวกับการห้ามใช้ทุ่นระเบิดกับระเบิดและอาวุธอื่นๆ บนพื้นดิน รวมถึงกลไกในการแก้ไขปัญหาทุ่นระเบิด

2. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนา หมายถึง ความพยายามร่วมกันของกลุ่มและขบวนการทางสังคมเพื่อเพิ่มบทบาทการอำนาจการควบคุมทรัพยากรและสถาบันที่ครอบงำในสังคม

3. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการแนวใหม่ (New Public Governance) เป็นการจัดการสาธารณะยุคใหม่แห่งศตวรรษที่ 21 ภายใต้เงื่อนไขที่ภาคประชาสังคม กลุ่มธุรกิจ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายฝ่าย มีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ ตลอดจนการกำกับติดตามและการประเมินผลนโยบายกันอย่างกระตือรือร้น

4. ทฤษฎีว่าด้วยทุนและการปฏิบัติการ เป็นทฤษฎีว่าด้วยความสัมพันธ์เชิงวิภาษวิธีระหว่างโครงสร้าง 2 ส่วน ส่วนแรก คือ โครงสร้างทางกายวิสัย อันเป็นวิธีการของนักโครงสร้างนิยม ส่วนที่สองเป็นโครงสร้างทางอติวิสัยซึ่งโน้มเอียงทางอุปนัย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. พัฒนา อินทไชย (2545) ศึกษาเรื่อง การศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุจากทุ่นระเบิดตามแนวชายแดนไทย-พม่า

2. ณัฏฐินี เกิดสุคนธ์ (2543) ศึกษาเรื่อง ผลกระทบของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศเกี่ยวกับการห้ามใช้และการจำกัดการใช้ทุ่นระเบิดสำหรับบุคคล: กรณีศึกษาประเทศไทย

3. อภิวัฒน์ ภูริศวรรักษ์ (2551) ศึกษาเรื่อง การท่องเที่ยวโดยชุมชน ศึกษาพื้นที่บ้านผึ่งท่า หมู่ 5 ตำบลวังภัง อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลการวิจัย

ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สามารถสรุปได้ว่า เมื่อพิจารณาในด้านของปัญหาทุ่นระเบิด พบว่า พื้นที่ชายแดนของตำบลสะตอ ตำบลหนองตาก ตำบลทุ่งขนาน ตำบลเทพนิมิตและตำบลคลองใหญ่ ยังมีทุ่นระเบิดหลงเหลืออยู่มากนัก เนื่องจากภูมิประเทศเป็นป่าโปร่งโดยมีคลองเป็นแนวชายแดนที่มีทุ่นระเบิดรวมถึงกระสุนดินปืนที่หลงเหลืออยู่ในพื้นที่ดังกล่าวนี้มีตกค้างในหลายๆ ลักษณะ เช่น ระเบิดที่ถูกฝังอยู่ใต้ดินในป่าเขาสูงชัน ระเบิดตกอยู่ในห้วยหนองคลอง บึง หรือระดับที่ตกค้างอยู่ภายในเขตที่มีป่าโปร่ง เป็นต้น โดยมีประเภทของทุ่นระเบิดที่ตกค้างอยู่หลากหลายชนิด เช่น กบกระโดด ระเบิดถ่วง ระเบิดถ่วง กวนอิม RPG ลูกปืนใหญ่ 120 ลูกปืนคอ 61.82 เป็นต้น

ลักษณะของพื้นที่ชายแดนของจังหวัดจันทบุรีที่ยังคงมีทุ่นระเบิดหลงเหลืออยู่นั้น ส่งผลให้ชาวบ้านต้องประสบกับภาวะความยากลำบากของการดำเนินชีวิตแบบวิถีดั้งเดิม กล่าวคือ ชาวบ้านเกิดความหวาดกลัว การทำมาหากินมีความยากลำบากมากขึ้น การหาของป่าทำได้ยากลำบาก นอกจากนี้การหลงเหลืออยู่ของทุ่นระเบิดยังส่งผลให้เกิดเป็น

อันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สินของชาวบ้าน เช่น สูญเสียแขน ขา และล้มตาย เป็นต้น รวมถึงสัตว์ป่า เช่น เก้ง กวาง หมูป่า เป็นต้น

ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 และ 3 สามารถสรุปได้ว่า จากการศึกษาถึงศักยภาพของพื้นที่ พบว่า ในภาพรวมเงินทุนมีศักยภาพร่วมกันในการบริหารจัดการทุนระดับ 2 ด้าน คือ

1. ศักยภาพด้านการวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนา
2. ศักยภาพในความพร้อมที่จะวางแผนการพัฒนา

ชุมชนมีศักยภาพในการวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนา กล่าวคือ การที่ชาวบ้านในพื้นที่ที่มีความสามารถ ร่วมกันการศึกษาเรียนรู้ถึงปัญหาต่างๆ ที่ดำรงอยู่ในพื้นที่ เช่น การเรียนรู้ถึงปัญหาทุนระดับในพื้นที่ จะมีพัฒนาการ เรียนรู้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ให้จัดการกับทุนระดับ แล้วชุมชนได้ทำการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้ต่อกันไปเป็นทอดๆ โดย เห็นได้จากการทำสัญลักษณ์เพื่อป้องกันจุดที่มีวัดระเบิดหรือกระสุนดินปืนฝังอยู่

ส่วนด้านศักยภาพความพร้อมที่จะวางแผนการพัฒนาพื้นที่ พบว่า ชุมชนมีความพร้อมสำหรับความร่วมมือในการวางแผนในการพัฒนาพื้นที่ให้เกิดความมั่นคง มั่นคงและมีความยั่งยืนต่อไปได้ โดยที่ชุมชนมีความพร้อมที่จะวางแผน การพัฒนาพืชสวนที่มุ่งสู่ตลาดการค้าเป็นหลัก โดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบกับประสบการณ์ที่เคยปฏิบัติมาแล้ว ในอดีต การมีส่วนร่วมของชุมชนและบูรณาการกับฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับภาครัฐระดับ

ด้านศักยภาพในการติดตามและประเมินผลโครงการพัฒนา พบว่า ชาวบ้านในพื้นที่ที่มีความมั่นใจว่าหากเก็บกู้ ทุนระเบิดซึ่งรวมถึงกระสุนดินปืนที่ตกค้างอยู่ในพื้นที่ได้หมดแล้วนั้น ชาวบ้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างมีความมั่นใจว่าจะ สามารถสร้างกระบวนการสร้างความร่วมมือในลักษณะการเป็นภาคีเครือข่ายในการพัฒนาพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน โดยถือเป็น จุดเริ่มต้นของเงื่อนไขในการติดตามและประเมินผลโครงการต่างๆ ที่อาจติดตามมาในภายหลัง

ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 สามารถสรุปได้ว่า ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการมีส่วนร่วมของชุมชนใน การแก้ปัญหาการหลงเหลืออยู่ในพื้นที่ก็คือ ชาวบ้านต้องการให้ทุนระเบิดหมดออกไปจากพื้นที่ หลังจากนั้นอนุญาตให้ ชาวบ้านเข้าไปใช้พื้นที่ในการทำนา โดยเฉพาะการปลูกพืชเศรษฐกิจ ประชาชนในพื้นที่ต่างมีความมั่นใจว่า หากมี การเก็บกู้วัตถุระเบิดรวมถึงกระสุนดินปืนที่ตกค้างอยู่ในพื้นที่มาเป็นระยะเวลานานได้แล้วนั้น ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ต่างมีความมั่นใจว่า จะสามารถสร้างกระบวนการความร่วมมือในลักษณะของการเป็นภาคีเครือข่ายการบริหารจัดการ (public governance) ในการพัฒนาได้อย่างยั่งยืน โดยมีภาคีผู้ร่วมขับเคลื่อนในการบริหารจัดการพื้นที่ทุนระเบิดที่สำคัญ 5 ภาคีหลักด้วยกัน

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการใดอันเนื่องมาจากการได้ประโยชน์ และการเสียประโยชน์ของประชาชนในพื้นที่ โดยการกำหนดการใช้สถานที่เวทีกลาง ได้แก่ สถานที่ทำการขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น

2. หน่วยราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาคที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ทุนระเบิด เช่น กรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ และโดยเฉพาะฝ่ายทหาร ซึ่งหน่วยงานหลักในการดำเนินการเก็บกู้ทุนระเบิดควรเป็นหน่วยงานฝ่ายทหาร เนื่องจากฝ่าย ทหารมีเครื่องมือ อุปกรณ์ เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการเก็บกู้ระเบิด รวมถึงองค์ความรู้ในการเก็บกู้ระเบิด ทั้งยังสามารถ ถ่ายทอดความรู้ไปสู่ชาวบ้าน เพื่อให้เป็นผู้ชี้แนะและให้แกทหารได้อีกด้วย

3. หน่วยงานประเภทองค์การมหาชน เช่น สถาบันพัฒนาชุมชน หรือสภาองค์กรชุมชนตำบล เป็นต้น เป็นการ ขับเคลื่อนโดยอาศัยการเป็นตัวแทนของประชาชนในพื้นที่ การขับเคลื่อนดังกล่าวอาศัยพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2546 เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อน

4. กลุ่มผู้นำผู้ใหญ่บ้านในท้องที่ เนื่องจากประชาชนมีความสัมพันธ์กับกลุ่มผู้นำ ผู้ใหญ่บ้าน มาเป็นระยะเวลา ช้านาน การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เพื่อเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาพื้นที่ทุนระเบิดนี้จึงจำเป็นต้องอาศัยกลไกดังกล่าวข้างต้น อย่างบูรณาการ

5. องค์กรเอกชนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น มูลนิธิพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เนื่องจากมีประสบการณ์ในการทำงาน ในฐานะตัวกลางที่ขอรับการช่วยเหลือจากต่างประเทศไม่ว่าจะเป็นเงินงบประมาณ ความรู้และเทคโนโลยีเกี่ยวกับทุน ระเบิด รวมถึงการจัดดำเนินการฟื้นฟูบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากทุนระเบิดจนพิการ

สรุปผลและอภิปรายผล

การอภิปรายผลในที่นี้จะเป็นการอภิปรายในเชิงทฤษฎีเพื่อเปรียบเทียบระหว่างผลการศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีการมีส่วนร่วมของ เดนนิส กูเลต (Denis Goulet, 1989) กูเลตได้แบ่งประเภทการมีส่วนร่วมตามผู้ริเริ่มในการเคลื่อนไหวเป็น 3 แนวด้วยกัน คือ การมีส่วนร่วมโดยริเริ่มจากเบื้องบน (front above) การมีส่วนร่วมโดยริเริ่มจากประชาชนเบื้องล่าง (front below) และการมีส่วนร่วมโดยริเริ่มจากองค์กรภายนอก (third party) ข้อค้นพบจากผลการศึกษาการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในปัญหาทุพภิกขภัยของจังหวัดจันทบุรีนั้น มีลักษณะเป็นแนวการมีส่วนร่วมโดยริเริ่มจากเบื้องบนเป็นหลัก ดังนั้น การดำเนินงานกวาดล้างทุพภิกขภัยจึงไม่ประสบความสำเร็จตามนโยบายที่ตั้งไว้ ปัจจัยหนึ่งที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินนโยบายก็คือ ความขัดแย้งในตัวเนื้อหาหรือนโยบายระหว่างนโยบายที่ประกาศออกมา (explicit policy) กับนโยบายแอบแฝงอยู่เบื้องหลัง (implicit policy) กล่าวคือ นโยบายที่ประกาศออกมานั้น ประเทศไทยจะดำเนินการเก็บกู้ระเบิดให้หมดไปจากพื้นที่ตามที่ไทยได้ลงนามอนุสัญญาต่อต้านว่า ค.ศ. 1997 แต่ในภาคปฏิบัติแล้วยังพบว่า มีนโยบายการอนุรักษ์ทุพภิกขภัยไว้ในพื้นที่ที่แอบแฝงอยู่เบื้องหลัง โดยมีเหตุผลว่า การอนุรักษ์ทุพภิกขภัยไว้จะเป็นประโยชน์ต่อการบุกเบิกหรือบุกเบิกป่าของประชาชน ทำให้สูญเสียพื้นที่ป่าของประเทศ รวมถึงการอนุรักษ์ทุพภิกขภัยไว้จะเป็นเสมือนรั้วที่ช่วยป้องกันข้าศึกตามแนวชายแดน ในกรณีที่เกิดสงครามระหว่างประเทศในอนาคต ความขัดแย้งระหว่างนโยบายที่ประกาศและนโยบายที่แอบแฝงอยู่เบื้องหลังเป็นอุปสรรคพื้นฐานในการบริหารจัดการพื้นที่ทุพภิกขภัยในเขตชายแดนให้ประสบความสำเร็จ เนื่องจากความไม่ชัดเจนในจุดยืนนโยบาย (policy standpoint) ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการนโยบาย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากการทำวิจัยผู้วิจัยพบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินการกวาดล้างทุพภิกขภัยนั้น มีลักษณะของการขับเคลื่อนจากเบื้องบนลงมาซึ่งทำให้นโยบายยังไม่ประสบความสำเร็จ ดังนั้นในการดำเนินนโยบายในอนาคตจึงควรให้ความสำคัญกับกระบวนการจากข้างล่างขึ้นบน และการดึงองค์กรภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมด้วย เช่น บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในตำบล มูลนิธิเอกชนทั้งในและต่างประเทศที่ทำงานด้านมนุษยธรรมเกี่ยวกับทุพภิกขภัย เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

พัฒนา อินทไชย. (2545). พฤติกรรมเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุจากทุพภิกขภัยตามแนวชายแดนไทย-พม่า.

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

วสุ ชนะรัตน์. สัมภาษณ์. 2558.

ศูนย์ปฏิบัติการสำรวจ และองค์กรเพื่อความช่วยเหลือแห่งชาวนอร์เวย์. (2544).

สรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการช่วยเหลือผู้เดือดร้อนจากภัยทุพภิกขภัยตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา.

1 กันยายน พ.ศ. 2554.

หนังสือพิมพ์แนวหน้า ฉบับที่ 2551.

Denis Goulet. (1989). Participation in Development: New Avenues. University of Notre, Notre Dame, Indiana.

